

KS. PRZEMYSŁAW SAWA

CHARYZMAT INSTYTUCJI I INSTYTUCJONALNA STRUKTURA CHARYZMATÓW

CHARISM OF INSTITUTION AND INSTITUTIONAL STRUCTURE OF CHARISMS

A b s t r a c t. The Church has both institutional and charismatic structure. Hierarchy provides the Church with stability and faithfulness simultaneously allowing it to open for the new. On the other hand, charisms refresh the Church and embellish it through various forms of deeds, services, evangelisation.

The Holy Spirit is the source of both structures. Thus, it is necessary to see the charismatic nature of the hierarchical service. Bishops fulfill their role based on their Holy Orders and are led by the Holy Spirit. They also have a biblical charism of power. This constitutes a real challenge for the clergy – to be truly open to the Paraclete and make use of the spiritual gifts.

On the contrary, charismatic gifts cannot exist without the hierarchy as it would become too easy to make mistakes or even imitate real charisms which would consequently lead to a spiritual anarchy. Abundance of charisms is therefore put under bishops and presbyters' who also guard their right exercising. Still, it is also the nature of charisms that includes being directed on the institutionalisation, which displays itself in an emergence of some constant structure allowing for a constant service.

Key words: Holy Spirit; hierarchy; institution; charisms; discernment.

Kościół ma wymiar sakramentalno-urzędowy i charyzmatyczny. Współistnienie tych dwóch aspektów, organicznie powiązanych, daje mu stabilność, żywotność i skuteczność w ewangelizacji. Dzisiejsze nauczanie Magisterium Kościoła, teologia i praktyka duszpasterska jednoznacznie to ukazują. Pojawia

Ks. dr PRZEMYSŁAW SAWA – adiunkt Katedry Teologii Dogmatycznej i Duchowości na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; założyciel Szkoły Ewangelizacji Cyryl i Metody; adres do korespondencji: ul. Żeromskiego 11, 43-300 Bielsko-Biała, e-mail: xpsawa@gmail.com

się jednak pytanie o charyzmatyczny charakter instytucji i proinstytucjonalną strukturę charyzmatów oraz poprawne pastoralne przyjmowanie tych rzeczywistości.

Dla właściwego poznania zagadnienia konieczne jest określenie istotnej tym porządkom specyfiki i ich powiązania. Zrozumienie tej harmonii, osobliwości oraz podstaw hierarchicznej i charyzmatycznej natury Ludu Bożego przysłuży się z kolei do owocnej ewangelizacji świata i misji budowania żywej wspólnoty ochrzczonych. Ma to tym większe znaczenie, że obecnie „wzrosła świadomość wielorakiego działania Ducha Świętego w Kościele, wzbudzając w ten sposób szczególną uwagę na dary charyzmatyczne, którymi w każdym czasie ubogacany jest Lud Boży, aby mógł wypełniać swoją misję”¹. Istnienie tych darów i ich kościelne zakorzenienie domaga się teologicznego pogłębienia.

1. CHARAKTER INSTYTUCJI I CHARYZMATÓW

Na wstępie konieczne jest określenie charakteru instytucji (urzędu) i charyzmatu oraz ich wzajemnego powiązania. Nie chodzi tyle o władzę z jednej strony czy spektakularne działanie Ducha Świętego z drugiej, ale o rozpoznanie wieloaspektowego Bożego działania.

1.1. Wymiar hierarchiczny Kościoła

„Sam Jezus Chrystus chciał istnienia darów hierarchicznych, aby zapewnić współczesność Swemu jedynemu pośrednictwu zbawczemu [...]” (IE 14). Ten instytucjonalny wymiar Kościoła osadza się na kapłaństwie służebnym, ustanowionym „po to, by w Kościele jako komunii nie zabrakło nigdy żadnemu wiernemu obiektywnej oferty łaski w sakramentach, normatywnym głoszeniu Słowa Bożego i opieki duszpasterskiej” (IE 14). Dlatego tej posługi nie sposób pojmować jedynie organizacyjnie, gdyż biskupi i prezbiterzy działają na mocy święceń utożsamiając się z Chrystusem Głową i uosabiając urząd Zbawiciela jako Pasterza. Jednak ich posługa dokonuje się również *in nomine Ecclesiae*. Nie można więc zapominać o tym, że Bóg podczas święceń przekształca ontycznie ochrzczonego, „dokonuje przemiany samej głębi istoty

¹ KONGREGACJA NAUKI WIARY, *List „Iuvenescit Ecclesia” do biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła*, www.episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary (dostęp: 30.12.2017), 1. Dalej skrót: IE.

wyświęcanych osób, przemiany porównywalnej do tej, jaka się dokonała w Apostołach z chwilą zstąpienia na nich ognistych języków w dniu Pięćdziesiątnicy². Dlatego patrząc na całość Kościoła, trzeba rozpoznać w urzędzie służbę odpowiedzialności i kierowania wspólnotą. Konieczny jest Duch Święty i otwarcie hierarchii na potrzeby Ludu Bożego; wtedy nie ma zagrożenia siłowego rządzenia czy arbitralnego określania potrzeb wiernych.

Warto zaznaczyć, że przez wieki Kościół jednak coraz bardziej zaczął wiązać służbę charyzmatyczną z sakramentalną, przy jednoczesnym dewaluowaniu darów duchowych³. Współczesna odnowa Kościoła przynosi jednak coraz większe otwarcie na charyzmaty oraz harmonię pomiędzy instytucją a charyzmatem. To zrozumiałe, skoro jedna jest misja ochrzczonych, choć przybiera ona różne formy posługiwania.

1.2. Dary i charyzmaty

W strukturze życia eklezjalnego znajdują się również charyzmaty⁴. Takie działanie miało miejsce już w Izraelu i niezaprzeczalnym jest udzielenie charyzmatu prorockiego wybranym członkom narodu wybranego i głęboko duchowe przeżywanie różnych aspektów pobożności judaistycznej, opartej na Prawie, Świątyni i Synagodze. Natomiast dla Nowego Testamentu obok osobistego wyboru wiary istotna jest służba Dwunastu apostołów, zaangażowanie uczniów. Wyposażeniem dla tej misji ewangelizacyjnej są charyzmaty; św. Piotr stwierdził, że każdy ma odpowiedni dar ku służeniu innym (por. 1 P 4,10). Wpisuje się to w całościowe działanie Kościoła i jest wyrazem sprzężenia charyzmatów z innymi posługami (np. nauczaniem, udzielaniem sakramentów). Siłą posługi nie jest tu ochrzczony, ale Bóg udzielający łaski. Pokazuje to też św. Paweł, który w kilku terminach wyraził różne obdarowania: *χάρισμα* (dar łaski i dzieło duchowego odrodzenia), *πνευματικὰ* (cudowne działania wywyższonego Pana w Kościele oraz te zwyczajne, bliskie urzędowi i stałemu życiu wspólnoty), *ἐνεργήματα* (działania) oraz *διακονία* (urząd i nadzwyczajne zjawiska)⁵. Podzielił też charyzmaty na ogólne (dar

² M. KOWALCZYK, *Duch Święty w życiu i działaniu Ludu Bożego*, w: *Duch Odnowiciel*, „Kolekcja Communio”, nr 12, Poznań 1998, s. 187.

³ Zob. *Dary duchowe we współczesnym Kościele. Cztery stanowiska*, red. S.N. Gundry, W.A. Grudem, tłum. M. Wilkosz, Wydawnictwo Credo, Katowice 2008.

⁴ „[...] autentyczne charyzmaty należy postrzegać jako dary o niezbywalnym znaczeniu dla [...] Kościoła” (IE 9).

⁵ J. RATZINGER, *Uwagi dotyczące charyzmatów w Kościele*, w: *Opera omnia*, t. VIII/1: *Kościół – znak wśród narodów. Pisma eklezjologiczne i ekumeniczne*, red. K. Góźdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 320-322.

zbawienia, powołanie wiernych, życie wieczne, charyzmat spotkania) i nadzwyczajne (1 Kor 12, 8-10.28-30; Rz 12, 6-8; Ef 4,11-12)⁶.

Charyzmaty są więc niezbędne dla życia Kościoła. Dzięki nim można ewangelizować i budować wspólnoty. Dotyczy to różnych zaangażowań, np. katechizacji, animacji liturgicznej, ewangelizacji, wychowania młodzieży, działalności charytatywnej, form uświęcania ludzi, tworzenia zrzeżeń czy wspólnot⁷, ale nie można ograniczyć rozumienia charyzmatów do zwykłej działalności pastoralnej. Potrzebne są bowiem również charyzmaty nadzwyczajne, które ożywiają Kościół i sprzyjają głoszeniu Słowa. W ten sposób wszystkie charyzmaty służą całemu Kościołowi⁸, powiększaniu ludzkiego dobra i przyczyniają się do zaspokajania potrzeb świata⁹. Oczywiście nie można koncentrować się na cudownych działaniach, choć jednocześnie trudno się odżegnywać od nadzwyczajnych znaków. Najważniejsza jest jednak miłość, która – razem z charyzmatami władzy – porządkuje całość służby darami duchowymi¹⁰.

Potrzebne jest jeszcze jedno dopowiedzenie: wierni mają prawo i obowiązek korzystania z charyzmatów (AA 3)¹¹, gdyż mają ważny udział w misji Kościoła. Nie może też dziwić fakt, że „wszelki autentyczny charyzmat niesie ze sobą pewien ładunek prawdziwej nowości w duchowym życiu Kościoła

⁶ J. KUDASIEWICZ, *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 1998, s. 338-347.

⁷ Zob. JAN PAWEŁ II, *List apostołski „Novo millennio ineunte” do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, 46, Wydawnictwo św. Stanisława BM, Kraków 2001, s. 64-66.

⁸ „Charyzmaty udzielone poszczególnym osobom stanowią bowiem część tego samego Kościoła, a ich przeznaczeniem jest uczynienie życia Kościoła bardziej intensywnym” (IE 13). W darach charyzmatycznych, udzielonych poszczególnym osobom, mogą uczestniczyć inne osoby. Tworzy to pokrewieństwo duchowe. Zob. JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostołska „Christifideles laici” o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*, 24, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1999, s. 60-63. Dalej skrót: ChL.

⁹ Por. IE 5.

¹⁰ Zob. R. LAURENTIN, *Nieznany Duch Święty. Odkrywanie Jego doświadczenia i Jego Osoby*, tłum. M. Tarnowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 1998, s. 183-184.

¹¹ Duch Święty „[...] dla większego dobra Kościoła powołuje wiernych do rozmaitych zadań i do różnych stanów. Jest zrozumiałe, że takiej Bożej inicjatywie nie godzi się stawiać żadnych przeszkód, lecz przeciwnie, należy robić wszystko, by każdy odpowiedział swemu powołaniu w zupełnej wolności [...]”. KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH, KONGREGACJA BISKUPÓW, *Mutuae relationes. Wskazania na temat stosunków między biskupami i zakonnikami w Kościele*, 39, w: JAN PAWEŁ II, *O życiu zakonnym: przemówienia – listy apostołskie – instrukcje*, wybór i opr. E. Weron, A. Jaroch, Pallottinum, Poznań–Warszawa 1984, s. 360. Dalej skrót: MR.

oraz szczególnej przedsiębiorczości, która otoczeniu wydaje się niewygodna, i może też budzić trudności, skoro pochodzenie charyzmatu od Ducha nie zawsze i nie od razu łatwo jest rozpoznać” (MR 12).

1.3. Charyzmatyczność ruchów i wspólnot

Szczególne miejsce w życiu eklezjalnym mają różne formy realizacji powołania chrzcielnego. Obecnie już nie tylko instytuty życia konsekrowanego, ale zrzeszenia wiernych, wspólnoty i ruchy stanowią istotny element Kościoła. Rzeczywistości te cechuje dynamizm, zwłaszcza w ewangelizacji. Duch Święty wzbudza je nie tylko dla konkretnego działania (np. pomocy biednym), ale dla przeżywania integralności wiary, która obejmuje całość życia chrześcijańskiego. Służy temu świadectwo, radość wiary oraz doświadczenie wspólnoty. W ten sposób przez przyciąganie i osobiste decyzje ludzi Kościół wzrasta¹². Jednocześnie praktykowanie darów oraz trwanie w danej wspólnocie tworzy duchowe więzi, a nawet duchowe rodziny. Ponieważ dotyczy to większej liczby osób, ów charyzmat oryginalny (założycielski) winien być należycie rozpoznany, aby mógł rozwijać się w Kościele. Stąd rodzi się konieczność rozeznawania przez władzę kościelną, z zachowaniem świadomości nieprzewidywalności działania Ducha Świętego i wymogiem dania czasu na ugruntowanie się nowej drogi. Warunkiem takiego rozeznania jest towarzyszenie wspólnotom (IE 16-17).

Rozwój tych nowych form domaga się więc z jednej strony unikania „ciasnych form prawnych mogących zaszkodzić tej nowości, którą dany ruch w sobie niesie”, a z drugiej konieczna jest troska o eklezjalne zasady odnośnie do jedności Kościoła (IE 23). Przykładem może być teologiczne i prawne badanie możliwości inkardynacji duchownych do ruchów i wspólnot, w których podejmują formację i posługę. Jednak wyzwaniem pozostaje cały czas, by owe nowe dzieła, będące odpowiedzią Ducha Świętego na potrzeby czasu, były zintegrowane z całokształtem życia Kościoła. Dlatego ważne staje się określenie relacji pomiędzy darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi (IE 2-3).

1.4. Jedność urzędu i charyzmatów

Po określeniu charakteru urzędu i charyzmatu rodzi się pytanie o ich wzajemne powiązanie. Podstawą tego współistnienia urzędu i charyzmatów jest łaska chrztu oraz wynikające z niego kapłaństwo wspólne wiernych i prowa-

¹² FRANCISZEK, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*, 14, Wydawnictwo M, Kraków 2013, s. 12-13. Dalej skrót: EG.

dzenie przez Ducha Świętego, który decyduje o jedności i komplementarności różnych porządków w Kościele, jak również ich wpływu na kształt życia wiernych i ich uświęcanie. Dlatego wyraźnie trzeba sprzeciwić się rozdzieleniu wymiaru instytucjonalnego i charyzmatycznego¹³, gdyż mają one wspólne źródło w Bogu i istnieje jedna ekonomia zbawcza. Widać to w rzeczywistości sakramentów (porządek Chrystusa ożywiany przez Ducha Świętego) i w charyzmatycznym obdarowaniu (indywidualny dar Ducha osadza się na nowym życiu obiektywnie danym przez Chrystusa).

O ile jasną jest kwestia współistnienia hierarchii i posług charyzmatycznych w ewangelizacji czy innych służbach, to jednak rodzi się pytanie o tę zależność w przypadku prorocstwa. Niektórzy teolodzy przedstawiają go w powiązaniu z funkcją kapłaństwa i władzy; dla przykładu Yves Congar uważa, że „prorocstwo istnieje bądź to w całym ludzie, związane z charyzmatami Ducha Świętego, bądź to na płaszczyźnie posług hierarchicznych, dzięki łasce tegoż Ducha”¹⁴. Ten dar przysługuje wiernym, jest pierwszym z charyzmatów społecznych, otwiera na przynoszenie owocu zamierzonego przez Boga. Obejmuje to zwłaszcza antycypowanie poznania wydarzeń¹⁵ oraz aktualizację prawdy obiektywnie danej; dotyczy to też przenikliwości widzenia rzeczywistości. Jednak i w tym przypadku nie można podejmować posługi prorockiej w opozycji wobec urzędu, który posiada charyzmat władzy.

2. CHARYZMATYCZNOŚĆ URZĘDU

Kościół apostołski ma strukturę hierarchiczną, zbudowaną na fundamencie biskupów. Ich służba pochodzi od Ducha Świętego i dlatego nie można jej traktować jedynie jako urzędu, ale trzeba rozpoznawać w nim Boży dar (charyzmat)¹⁶.

¹³ To rozdzielenie byłoby ze szkodą dla Kościoła. Zob. JAN PAWEŁ II, *Crescita comune nell'unità e nella collaborazione reciproca*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X, 1, 1987, Libreria Editrice Vaticana, Vaticano 1988, s. 478. Por. TENŻE, *Duch Święty źródłem darów i charyzmatów w Kościele*, 6, w: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Duch Święty*, Wydawnictwo M – Apostolicum, Kraków–Ząbki 1999, s. 267.

¹⁴ Y. CONGAR, *Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele*, tłum. A. Ziemnicki, Wydawnictwo Znak, Kraków 2001, s. 219.

¹⁵ Tamże, s. 216-217.

¹⁶ Z posługą urzędu wiąże się więc element pneumatyczny i instytucjonalny, związany z historycznością, kerygmatem Jezusa, tradycją i budowaniem Ciała Chrystusa. Zob. J. RATZINGER, *Urząd duchowy a jedność Kościoła*, w: *Opera omnia*, t. XII: *Głosiciele Słowa i studzy Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń*, red. K. Góźdz, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 53-58.

2.1. Duch Święty źródłem i zasadą instytucji

Urząd ma charakter charyzmatyczny i należy go łączyć z darami duchowymi. Znamienne jest, że w tekstach Ef 2,20 i Ef 3,5 terminy „prorocy” i „apostołowie” występują z jednym rodzajnikiem, co sugeruje dwa aspekty jednej rzeczywistości. Przekazywanie Objawienia jest bowiem zadaniem apostołów i ich następców, a niemożliwe jest to bez asystencji Ducha Świętego. Dlatego Sobór Watykański II ujął posługę w perspektywie posłannictwa Kościoła, a jej uprawomocnienie wyprowadzał nie z jurysdykcji, ale z sakramentu święceń. Podstawowa jest więc zasada służebności, co swoje źródło ma w postaci Chrystusa oraz w aktualnym działaniu Jezusa uwielbionego, którego biskupi i prezbiterzy są narzędziami¹⁷. Dzieje się to dzięki Duchowi Świętemu, który umożliwia założenie i rozszerzanie Królestwa Chrystusa oraz dawanie świadectwa. Nie jest to jednak całkowicie spontaniczne, nieprzewidywalne, ale osadza się na wcześniejszej formacji Dwunastu¹⁸. Trzeba mieć na względzie fakt, że Jezus zakładając Kościół jako wspólnotę charyzmatyczną, obdarzył go również wymiarem instytucjonalnym – z grona uczniów wyodrębnił Dwunastu, a spośród nich urząd Piotra. Pokazuje to również przesłanie św. Pawła, który wśród charyzmatów umiejscowił służbę apostołów jako świadków zmartwychwstania i głosicieli Ewangelii, którzy – posiadając autorytet – niosą odpowiedzialność za Kościół¹⁹. Obie służby związane są z nakładaniem rąk i urzędem (instytucją), a jednocześnie mają wyraźnie charyzmatyczny charakter. Przejawia się to również w tym, że Duch Święty ustanawia te urzędy, czyli stanowi zasadę ich posługi oraz źródło ich mocy i skuteczności w misji zbawienia²⁰. Jest to doświadczenie św. Pawła, który nie tylko postulował działanie charyzmatyczne, ale w każdej z powstających gmin ustanawiał prezbiterów (Dz 14,23a). Nieuzasadnione są więc tezy o pierwszeństwie wymiaru charyzmatycznego przed instytucjonalnym bądź twierdzenia, że gminy Pawłowe nie posiadały urzędu, w odróżnieniu od gmin o genezie judeochrześcijańskiej.

Dodatkowo trzeba mieć na względzie to, że hierarchia winna cechować się bezinteresownością, dążeniem do dobra wspólnego, poszukiwaniem chwały

¹⁷ F. BLACHNICKI, *Kościół jako wspólnota*, Wydawnictwo Światło-Życie, Lublin 1992, s. 121-123, 126-127.

¹⁸ J. GALOT, *Ciało mistyczne*, tłum. Siostra Nawiedzenia NMP w Jaśle, Wydawnictwo SS. Loretanek-Benedyktynek, Warszawa 1964, s. 153-158.

¹⁹ Zob. J. KUDASIEWICZ, *Odkrywanie Ducha Świętego*, s. 344-345.

²⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *Duch Święty początkiem i źródłem apostołowości Kościoła*, w: TENZE, *Katechezy*, s. 249-252.

Jezusa²¹, nasłuchiwaniem natchnień Ducha Świętego, wspieraniem wiernych w ich misji²². Nie ma to nic wspólnego z suchym zarządzaniem. To władza pełniona w miłości.

2.2. Duchowe prowadzenie urzędu

Wszystkie posługi mają źródło w Duchu Świętym. W przypadku nauczania można mówić o posłudze *ex officio*, co obejmuje strzeżenie doktryny, duchowości i moralności. W sposób szczególny znajduje to wyraz w nieomylnym nauczaniu Papieża czy soborów, choć obejmuje również nauczanie zwyczajne. Obok tego ma miejsce nauczanie czy posługiwanie charyzmatyczne *ex Spiritu*, spontaniczne, z aktualnego tchnienia Ducha. O ile owa służba *ex officio* zarezerwowana jest duchownym, to służba *ex Spiritu* dotyczy też świeckich. Ta druga jest jednak podporządkowana instytucji, co wiąże się z charyzmatem prawdy, który posiadają biskupi. W żadnym wypadku nie wolno jednak rozdzielać tych dróg czy dyskredytować którąś z nich. Trzeba je rozróżniać, ale to po to, by podkreślać ich jedność. Wyraził to Sobór Watykański II ucząc, że „Duch Święty [...] Kościół jednoczy we wspólnocie i w posłudze i uposaża go w rozmaite dary hierarchiczne i charyzmatyczne, ożywiając kościelne instytucje jakby ich dusza i wsączając do serc wiernych tego samego ducha misyjnego, jakim wiedziony był sam Chrystus” (AGD 5).

Katolickie jest więc twierdzenie, że władza hierarchiczna ma wymiar charyzmatyczny i nie przeciwstawia się działaniu według natchnień Ducha Świętego. Jak zauważa Jéan Galot, „autorytet biskupów, następców apostołów, posiada ten sam charakter charyzmatyczny. [...] Ale jest to autorytet z istoty swej kierowany przez Ducha Świętego”²³. Tak więc charyzmatycznie trzeba rozumieć Kościół hierarchiczny, który przez sukcesję przekazuje wiarę apostołską, a Duch Święty przez wyświęconych szafarzy jej strzeże. Jednocześnie instytucja umożliwia niezmienną obecność Chrystusa (m.in. przez sakramenty) i gwarantuje żywotność treści wiary. Temu też służy prawo kanoniczne. Nie wystarczą jednak jedynie strukturalne działania (np. dekrety). Konieczne jest wciąż nowe spojrzenie, wyjście ponad to, co dotychczas, czyli aktywność płynąca z bliskości z Bogiem i przyjmowania wewnętrznego natchnienia. Dlatego niejednokrotnie instytucja podąża za doświadczeniem charyzmatycznym.

²¹ Zob. Y. CONGAR, *O Kościół służebny i ubogi*, tłum. A. Kuryś, Wydawnictwo Znak – Wydawnictwo Kairos – Les Editions du Cerf, Paryż–Kijów–Kraków 2000, s. 87.

²² Zob. PAWEŁ VI, *Trwajcie mocni w wierze*, tłum. L. Paluch, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków 1970, s. 187-196.

²³ J. GALOT, *Ciało mistyczne*, s. 219-220.

W posłudze instytucjonalnej trzeba więc dostrzec jej duchowe zakorzenie i ciągłe prowadzenie w Duchu Świętym. To przecież On powołuje niektórych ochrzczonych do służby kapłańskiej (i biskupiej). Ich zadaniem jest organizowanie posługi wszystkich wiernych oraz pełnienie urzędu szafarza darów dawanych wiernym przez Chrystusa. Nie oznacza to hamowania przyjmowania darów, ale o ich integrowanie z całością życia Kościoła.

3. INSTYTUCJONALNY WYMIAR CHARYZMATÓW

Charyzmaty, jako dary dla ewangelizacji i budowania wspólnoty wierzących, razem z wymiarem hierarchicznym, należą do wewnętrznej struktury Kościoła. Warto jednak zauważyć, że już w samych charyzmatach tkwi ich instytucjonalny wymiar.

3.1. Rozpoznawanie, kryteria prawdziwości charyzmatów i określenie zasad posługi

Urząd strzeże ortodoksji i ortopraksji Kościoła, a charyzmaty umożliwiają wypełnianie nakazu misyjnego i ożywianie wspólnoty. Jednak to hierarchia odpowiada za ostateczne rozpoznanie prawdziwości darów duchowych udzielonych ochrzczoneму czy wspólnocie. Służą temu odpowiednie kryteria.

Jak już wspomniano wyżej, podstawą służby charyzmatycznej jest miłość (1 Kor 13,13), działanie ku pożytkowi innych oraz kryterium budowania Kościoła (1 Kor 14,4)²⁴. Te dwa mierniki nie są jednak wystarczające. Niezbywalna jest ocena apostołskiego autorytetu. Dodatkowo trzeba wskazać wierność doktrynie wiary, właściwy stosunek do sakramentów, oparcie na całości Objawienia, a nie tylko wybranych tekstach²⁵, bezinteresowność, posłuszeństwo i zdolność do przyjęcia krzyża. Nie bez znaczenia jest również występowanie owoców Ducha Świętego. Rozeznając autentyczność charyzmatów, trzeba wziąć pod uwagę również aspekt intelektualny, podejście zdroworozsądkowe oraz uznawanie różnorodności powołań, stanów i działania w Kościele, równość wszystkich ochrzczonych. Poza tym ważne jest uwzględnianie prymatu powołania do świętości, zaangażowanie misyjne, wyznawanie wiary katolickiej, komunია z całym Kościołem, szacunek dla komplementarności

²⁴ „Niezwykłe działania” winny być badane przez miernik budowania Kościoła. Z kolei dla charyzmatów słowa (np. prorocтво) tym odniesieniem jest kryterium wiary, a więc zgodność z apostołskim przepowiadaniem. J. RATZINGER, *Uwagi dotyczące charyzmatów w Kościele*, w: TENŻE, *Opera omnia*, t. VIII/1: *Kościół*, s. 324-325.

²⁵ J. KUDASIEWICZ, *Odkrywanie Ducha Świętego*, s. 362-369.

darów, akceptacja czasu próby w rozpoznawaniu charyzmatów, obecność miłości, radości, pokoju i człowieczeństwa oraz realizowanie społecznego wymiaru ewangelizacji (IE 18).

Nie tylko rozeznanie charyzmatów, ale również posługa nimi winna przebiegać w jedności z biskupami i prezbiterami. Jan Paweł II jednoznacznie to określił: „[...] żaden charyzmat nie zwalnia z obowiązku zachowywania łączności i posłuszeństwa wobec Pasterzy Kościoła” (ChL 24). Wszystkie służby potrzebują więc nie tylko posługujących nimi, ale hierarchii, która zachowuje jedność Kościoła w wielości darów, działań i dróg duchowości. To właśnie dlatego charyzmat apostołski jest ponad wszystkimi innymi darami²⁶. By spełnić powyższe zadania, nie można odrzucać charyzmatów czy ograniczać korzystania z nich. Z drugiej strony błędne jest afirmowanie jednego charyzmatu, przeciwstawianie darów sakramentom czy rozwijanie wiary na podstawie subiektywnych racji czy samorealizacji²⁷.

3.2. Instytucjonalne ukierunkowanie charyzmatu

Podstawą życia duchowego są sakramenty, oficjalne głoszenie słowa Bożego i przyjmowanie posługi pasterzy. Jednak nie można pomniejszać faktu, że Kościół jest budowany również przez niezaplanowane interwencje Ducha Świętego²⁸. W jednej i drugiej formie potrzebne jest otwarcie na Ducha Świętego. Trzeba jednak dostrzegać odmienny charakter korzystania z tych darów. W przypadku posługi charyzmatycznej oparciem jest odpowiedzialność moralna wierzących. Z kolei w służbie urzędowej misja wiąże się z autorytetem i władzą²⁹. Dlatego uznanie autorytetu hierarchii jest niezbędne, by zachować Kościół przed błędem montanizmu czy przeciwstawianiem Kościoła biskupów, sakramentów i prawa Kościołowi z Ducha.

Jednak ciągłym wyzwaniem pozostaje jeszcze właściwe docenienie wymiaru charyzmatycznego oraz określenie miejsca misji świeckich. Służb tych nie nazywa się mianem urzędu, choć – zdaniem Yves Congara – taki tytuł im się

²⁶ Zob. JAN PAWEŁ II, *List apostołski „Tertio millennio adveniente” do biskupów, duchowieństwa i wiernych w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000*, 45, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1994, s. 55-56. Biskupi mają „misję odróżniania darów i kompetencji koordynowania różnorodnych sił i kierowania całym Ludem, by w świecie żył jako znak i narzędzie zbawienia. Im również została zlecona troska o charyzmaty” (MR 9).

²⁷ Por. EG 119. 130.

²⁸ Y. CONGAR, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 2, tłum. L. Rutowska, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1995, s. 57-58, 62.

²⁹ TENŻE, *O Kościół służebny i ubogi*, s. 86-87.

należy, zwłaszcza z racji nie tyle ich uczestnictwa, ile współpracy z apostołstwem hierarchicznym³⁰.

Warto zaznaczyć jeszcze, że mówiąc o darach nie można mieć na względzie jedynie tych spektakularnych. Charyzmat bowiem znajduje się u podłoża różnych służb, które nabierają coraz bardziej zorganizowanej formy. Widać to w przypadku rozwoju instytutów życia konsekrowanego, wspólnot ewangelizacyjnych czy stałych posług charyzmatycznych. Dzięki temu ustrukturyzowaniu nie następuje ograniczenie daru, ale zapewnienie mu stabilności w Kościele. Wyraził to Benedykt XVI w słowach: „Również główne instytucje w Kościele są charyzmatyczne, a z kolei charyzmaty muszą w taki czy inny sposób być zinstytucjonalizowane, by była zapewniona ich spójność i ciągłość”³¹.

4. WNIOSKI

Podsumowując można sformułować wnioski:

a) Kościół w swej strukturze jest hierarchiczny i charyzmatyczny. Oba porządki winny być przyjęte i szanowane. Tylko wtedy możliwe jest budowanie zdrowego Kościoła. Odrzucanie czy pomniejszanie roli biskupów prowadzi do duchowej anarchii, z kolei sprzeciw wobec wymiaru charyzmatycznego ograbia Kościół z jego duchowego piękna.

b) Wymiar instytucjonalny nie może być realizowany w oderwaniu od otwarcia biskupów i prezbiterów na Ducha Świętego. Niewłaściwe będzie sprowadzanie tego aspektu Kościoła do urzędu, na wzór świeckiego zarządzania. Instytucja ma bowiem duchowe źródło.

c) Również charyzmaty mają swoje źródło w Duchu Świętym. Dlatego nie można negować używania tych darów. Jednak niedopuszczalne jest oddzielenie ich od urzędu. Poza tym w samej strukturze posługi charyzmatycznej zawiera się wymiar instytucjonalny, co wyraża się m.in. w ocenianiu prawdziwości charyzmatów czy zasadach korzystania z nich oraz stopniowego strukturyzowania się wielu posług charyzmatycznych.

d) Wśród darów charyzmatycznych trzeba widzieć różne formy przeżywania wiary: nowe instytuty życia konsekrowanego, stowarzyszenia, wspólnoty i ruchy, które świadczą o żywotności Kościoła. Zrodzone z natchnienia Ducha

³⁰ TENŻE, *Moim braciom*, tłum. A. Ziernicki, Les Editions du Cerf – Wydawnictwo Kairos – Wydawnictwo M – Wydawnictwo Znak, Paryż–Kijów–Kraków 1998, s. 65, 72.

³¹ BENEDYKT XVI, *Przemówienie do członków Ruchu Komunia i Wyzwolenie*, „L’Osservatore Romano”, wydanie polskie, 28(2007), nr 6 (294), s. 35.

Świętego niosą charyzmat założyciela i stanowią przestrzeń we wzrastaniu ochrzczonych w ich własnym powołaniu. Dzięki ich istnieniu Kościół odnawia się, a jego dynamizm misyjny wzrasta. Wyzwaniem jest jedność tych rzeczywistości eklezjalnych z hierarchią, jak również prawne określenie ich tożsamości w całości struktury Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- BENEDYKT XVI, Przemówienie do członków Ruchu Komunia i Wyzwolenie, „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie, 28(2007), nr 6(294), s. 35-36.
- BLACHNICKI F., Kościół jako wspólnota, Wydawnictwo Światło-Życie, Lublin 1992.
- CONGAR Y., Moim braciom, tłum. A. Ziernicki, Les Editions du Cerf – Wydawnictwo Kairos – Wydawnictwo M – Wydawnictwo Znak, Paryż–Kijów–Kraków 1998.
- CONGAR Y., O Kościół służebny i ubogi, tłum. A. Kuryś, Wydawnictwo Znak – Wydawnictwo Kairos – Les Editions du Cerf, Paryż–Kijów–Kraków 2000.
- CONGAR Y., Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele, tłum. A. Ziernicki, Wydawnictwo Znak, Kraków 2001.
- CONGAR Y., Wierzę w Ducha Świętego, t. 2, tłum. L. Rutowska, Wydawnictwo Księża Marianów, Warszawa 1995.
- Dary duchowe we współczesnym Kościele. Cztery stanowiska, red. S.N. Gundry, W.A. Grudem, tłum. M. Wilkosz, Wydawnictwo Credo, Katowice 2008.
- FRANCISZEK, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie, Wydawnictwo M, Kraków 2013².
- GALOT J., Ciało mistyczne, tłum. Siostra Nawiedzenia NMP w Jaśle, Wydawnictwo SS. Loretanek-Benedyktynek, Warszawa 1964.
- JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1999.
- JAN PAWEŁ II, List apostolski *Novo millennio ineunte* do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Wydawnictwo św. Stanisława BM, Kraków 2001.
- JAN PAWEŁ II, List apostolski *Tertio millennio adveniente* do biskupów, duchowieństwa i wiernych w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1994.
- JAN PAWEŁ II, *Crescita comune nell'unità e nella collaborazione reciproca*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, X, 1, 1987, Libreria Editrice Vaticana, Vaticano 1988, s. 476-479.
- Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Duch Święty, Wydawnictwo M – Apostolicum, Kraków–Ząbki 1999.
- KONGREGACJA NAUKI WIARY, List *Iuvenescit Ecclesia* do biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła, www.episkopat.pl/relacja-miedzy-darami-hierarchicznymi-a-charyzmatycznymi-list-kongregacji-nauki-wiary (dostęp: 30.12.2017).
- KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH, KONGREGACJA BISKUPÓW, *Mutuae relationes*. Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami a zakonnikami, w: JAN PAWEŁ II, O życiu zakonnym: przemówienia – listy apostolskie – instrukcje, wybór i opr. E. Weron, A. Jarocho, Pallottinum, Poznań–Warszawa 1984, s. 333-373.

- KOWALCZYK M., Duch Święty w życiu i działaniu Ludu Bożego, w: Duch Odnowiciel, „Kolekcja Communio”, nr 12, Poznań 1998, s. 183-217.
- KUDASIEWICZ J., Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne, Wydawnictwo Jedność, Kielce 1998.
- LAURENTIN R., Nieznany Duch Święty. Odkrywanie Jego doświadczenia i Jego Osoby, tłum. M. Tarnowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 1998.
- PAWEŁ VI, Trwajcie mocni w wierze, tłum. L. Paluch, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków 1970.
- RATZINGER J., *Opera omnia*, t. XII: Głosiciele Słowa i służby Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń, red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
- RATZINGER J., *Opera omnia*, t. VIII/1: Kościół – znak wśród narodów. Pisma eklezjologiczne i ekumeniczne, red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst łacińsko-polski. Nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2008.

CHARYZMAT INSTYTUCJI I INSTYTUCJONALNA STRUKTURA CHARYZMATÓW

S t r e s z c z e n i e

Kościół ma strukturę instytucjonalną i charyzmatyczną. Hierarchia nadaje Kościołowi stabilność i wierność przez wieki przy jednoczesnym otwarciu na „nowe”. Z kolei charyzmaty odświeżają Kościół i przyozdabiają go przez różne formy działania, służby, ewangelizacji.

Źródłem obu porządków jest Duch Święty. W związku z tym trzeba widzieć w strukturze i posłudze hierarchicznej jej charyzmatyczny charakter. Biskupi pełnią swoją funkcję na bazie święceń oraz są prowadzeni przez Ducha Świętego. Oni też mają biblijny charyzmat prawdy, pasterzowania i władzy. Dlatego winni być otwarci na działanie Parakleta.

Z kolei dary charyzmatyczne nie mogą istnieć bez hierarchii, bo wtedy łatwo byłoby o błąd czy imitację charyzmatów, a to prowadziłyby do duchowej anarchii. Bogactwo charyzmatów poddane jest więc ocenie biskupów i prezbiterów; oni też strzegą właściwego korzystania z nich. Jednocześnie w samej naturze charyzmatów jest ukierunkowanie na zinstytucjonalizowanie, co objawia się powstaniem jakiejś trwałej struktury umożliwiającej stałą posługę.

Słowa kluczowe: Duch Święty; hierarchia; instytucja; charyzmaty; rozeznawanie.